Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
RIMVYDAS NORKUS
της 22ας Μαΐου 2025[1]

Υπόθεση C-279/24

AY
κατά
Liechtensteinische Landesbank (Österreich) AG

[αίτηση του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Αυστρία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις – Κανονισμός (ΕΚ) 593/2008 – Άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2 – Επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου – Άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2 – Πεδίο εφαρμογής – Σύμβαση συναφθείσα μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή που κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος – Κατεύθυνση της δραστηριότητας προς το κράτος μέλος στο οποίο ο καταναλωτής έχει τη συνήθη διαμονή του μετά τη σύναψη της σύμβασης που περιέχει ρήτρα επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου – Άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο α'– Εξαιρέσεις – Επενδυτικές υπηρεσίες – Οδηγία 93/13/ΕΟΚ – Καταχρηστικές ρήτρες»

I. Εισαγωγή

1. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως την οποία υπέβαλε το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία) δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ έχει ως αντικείμενο την ερμηνεία του άρθρου 6 του κανονισμού (ΕΚ) 593/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη I)[2], καθώς και του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές[3].

2. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, του AY, καταναλωτή κατοίκου Ιταλίας, και, αφετέρου, της Liechtensteinische Landesbank (Österreich) AG, τράπεζας εδρεύουσας στην Αυστρία (στο εξής: τράπεζα), με αντικείμενο τις ζημίες που υπέστη ο AY κατόπιν της αγοράς χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Ο AY άσκησε ενώπιον των αυστριακών δικαστηρίων αγωγή αποζημίωσης για τις ζημίες αυτές για τον λόγο ότι η τράπεζα του είχε παράσχει εσφαλμένες πληροφορίες και συμβουλές. Ο AY υποστηρίζει ότι η τράπεζα κατηύθυνε τη δραστηριότητά της στην Ιταλία και ότι η συμφωνηθείσα ρήτρα περί καθορισμού του εφαρμοστέου δικαίου πρέπει να μείνει ανεφάρμοστη, δεδομένου ότι το ιταλικό δίκαιο είναι

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

[2] ΕΕ 2008, L 177, σ. 6.

[3] ΕΕ 1993, L 95, σ. 29.

ευνοϊκότερο γι' αυτόν από το αυστριακό δίκαιο. Με βάση το ιταλικό δίκαιο, προβάλλει ότι η τράπεζα παρέβη τις προσυμβατικές υποχρεώσεις της και τις υποχρεώσεις ενημέρωσης που υπείχε. Η τράπεζα αντιτείνει ότι η επιλογή του αυστριακού δικαίου είναι έγκυρη. Κατά την τράπεζα, όλες οι πραγματοποιηθείσες συναλλαγές ζητήθηκαν από τον ΑΥ, ο οποίος επέλεξε επενδύσεις χωρίς να λάβει συμβουλές. Οι πράξεις αυτές συνιστούσαν επενδύσεις τις οποίες ο ΑΥ έκρινε κατάλληλες για τον ίδιο και, επομένως, η τράπεζα δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη βάσει του αυστριακού δικαίου.

3. Η υπό κρίση υπόθεση παρέχει στο Δικαστήριο την ευκαιρία να αναπτύξει περαιτέρω τη νομολογία του σχετικά με τις συμβάσεις καταναλωτών. Πιο συγκεκριμένα, το Δικαστήριο θα πρέπει να αποφανθεί για πρώτη φορά επί του ζητήματος αν, για την επίτευξη του σκοπού της προστασίας του καταναλωτή, δύναται να επιβληθεί μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου σε σύμβαση λόγω υλικών πράξεων του επαγγελματία κατά την περίοδο ισχύος της εν λόγω συμβάσεως, μολονότι τα συμβαλλόμενα μέρη είχαν συμφωνήσει αρχικώς την εφαρμογή του δικαίου συγκεκριμένου κράτους μέλους. Στο μέτρο που τέτοια ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης θα μπορούσε να αντιβαίνει σε εκτιμήσεις σχετικές με την ασφάλεια δικαίου, απόκειται στο Δικαστήριο να σταθμίσει προσεκτικά τα προαναφερθέντα συμφέροντα, χωρίς ωστόσο να παραβλέψει την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας, η οποία διαδραματίζει καίριο ρόλο στο δίκαιο των συμβάσεων.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Ο κανονισμός 593/2008

4. Το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 593/2008, το οποίο επιγράφεται «Ελευθερία επιλογής», ορίζει τα εξής:

«1. Η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο που επέλεξαν τα μέρη. Η επιλογή πρέπει να γίνεται ρητώς ή να συνάγεται σαφώς από τις διατάξεις της σύμβασης ή τα δεδομένα της υπόθεσης. Με την επιλογή τους τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να επιλέγουν το εφαρμοστέο δίκαιο στο σύνολο ή σε μέρος μόνο της σύμβασης.

2. Τα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν οποτεδήποτε την υπαγωγή της σύμβασης σε δίκαιο άλλο από εκείνο που τη διείπε προηγουμένως, είτε δυνάμει προηγούμενης επιλογής κατά το παρόν άρθρο είτε δυνάμει άλλων διατάξεων του παρόντος κανονισμού. Κάθε μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου που γίνεται μετά τη σύναψη της σύμβασης δεν θίγει, κατά το άρθρο 11, το τυπικό κύρος της σύμβασης ούτε επηρεάζει αρνητικά τα δικαιώματα τρίτων.»

5. Το άρθρο 6, παράγραφοι 1 έως 4, του κανονισμού 593/2008, το οποίο επιγράφεται «Συμβάσεις καταναλωτών», προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Με την επιφύλαξη των άρθρων 5 και 7, η σύμβαση που συνάπτει φυσικό πρόσωπο για σκοπό που μπορεί να θεωρηθεί ξένος προς την επαγγελματική του δραστηριότητα (“ο καταναλωτής”) με άλλο πρόσωπο που ενεργεί στο πλαίσιο της άσκησης της επαγγελματικής του δραστηριότητας (“ο επαγγελματίας”), διέπεται από το δίκαιο της χώρας όπου ο καταναλωτής έχει τη συνήθη διαμονή του, εφόσον ο επαγγελματίας:

α) ασκεί τις εμπορικές ή επαγγελματικές του δραστηριότητες στη χώρα όπου ο καταναλωτής έχει τη συνήθη διαμονή του· ή

β) με οιοδήποτε μέσο κατευθύνει αυτές τις δραστηριότητές του σε αυτή τη χώρα ή σε διάφορες χώρες μεταξύ των οποίων και η συγκεκριμένη χώρα,

και η σύμβαση εμπίπτει στο πεδίο των εν λόγω δραστηριοτήτων.

2. Παρά την παράγραφο 1, τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να επιλέξουν το εφαρμοστέο δίκαιο σε μια σύμβαση, που πληροί τις απαιτήσεις της παραγράφου 1, σύμφωνα με το άρθρο 3. Η επιλογή αυτή δεν μπορεί, ωστόσο, να έχει ως αποτέλεσμα να στερήσει τον καταναλωτή από την προστασία που του εξασφαλίζουν οι διατάξεις από τις οποίες δεν μπορεί να γίνει παρέκκλιση με συμφωνία, σύμφωνα με το δίκαιο που θα ήταν εφαρμοστέο βάσει της παραγράφου 1 ελλείψει επιλογής.

3. Αν δεν πληρούνται οι απαιτήσεις της παραγράφου 1 στοιχεία α) ή β), το εφαρμοστέο δίκαιο στη σύμβαση μεταξύ καταναλωτή και επαγγελματία καθορίζεται σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 4.

4. Οι παράγραφοι 1 και 2 δεν εφαρμόζονται:

α) στη σύμβαση παροχής υπηρεσιών, όταν οι οφειλόμενες στον καταναλωτή υπηρεσίες πρέπει να παρασχεθούν αποκλειστικά σε χώρα άλλη από εκείνη της συνήθους διαμονής του·

[…]

δ) στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που συνιστούν χρηματοπιστωτικά μέσα και στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απαρτίζουν τους όρους και προϋποθέσεις που διέπουν την έκδοση ή προσφορά στο κοινό και τις δημόσιες προσφορές εξαγοράς κινητών αξιών καθώς και την κτήση και εξόφληση μεριδίων των οργανισμών συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες, στον βαθμό που οι δραστηριότητες αυτές δεν αποτελούν παροχή χρηματοπιστωτικής υπηρεσίας·

[…]».

2. Η οδηγία 93/13

6. Το άρθρο 3 της οδηγίας 93/13 προβλέπει, στην παράγραφο 1, τα εξής:

«Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, θεωρείται καταχρηστική όταν παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή

σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.»

Β. Το αυστριακό δίκαιο

7. Το άρθρο 879, παράγραφος 3, του Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (αυστριακού αστικού κώδικα, στο εξής: ABGB) ορίζει τα ακόλουθα:

«Συμβατική ρήτρα η οποία περιλαμβάνεται σε γενικούς όρους συναλλαγών ή σε συμβάσεις προσχώρησης και δεν καθορίζει μία από τις κύριες υποχρεώσεις των μερών είναι αυτοδικαίως άκυρη εάν θίγει σοβαρά έναν εκ των συμβαλλομένων, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των περιστάσεων.»

III. Τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς, η κύρια δίκη και τα προδικαστικά ερωτήματα

8. Κατά τη διάρκεια του έτους 2013, ο AY, κάτοικος Ιταλίας, θέλησε να ανοίξει στην τράπεζα, της οποίας η έδρα βρίσκεται στην Αυστρία, λογαριασμό όψεως καθώς και λογαριασμό χαρτοφυλακίου τίτλων.

9. Για τον σκοπό αυτόν, ο AY μετέβη αρχικά σε υποκατάστημα της τράπεζας στην Αυστρία και στη συνέχεια απέστειλε από την Ιταλία την αίτηση ανοίγματος λογαριασμού, υπογεγραμμένη από τον ίδιο, καθώς και τα έγγραφα σχετικά με το «προφίλ πελάτη» που ζήτησε η τράπεζα. Σύμφωνα με τους γενικούς όρους συναλλαγών της τράπεζας, οι οποίοι του εγχειρίστηκαν, το αυστριακό δίκαιο διέπει όλες τις έννομες σχέσεις μεταξύ των μερών.

10. Επιπλέον, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, κατά την υπογραφή της συμβάσεως, ο AY επέλεξε «συναλλαγές χωρίς παροχή συμβουλών» και μολονότι, στη συνέχεια, το προφίλ πελάτη του ενημερώθηκε επανειλημμένως, ο AY επέλεγε σταθερά ρητώς μόνο συναλλαγές «χωρίς παροχή συμβουλών».

11. Τον Σεπτέμβριο του 2015 και τον Ιούνιο του 2016 ο AY αγόρασε μέσω της τράπεζας διαπραγματεύσιμες ομολογίες (exchange traded notes, στο εξής: ETN), τις οποίες πώλησε με κέρδος τον Ιούλιο του 2016.

12. Εν συνεχεία, τον Οκτώβριο του 2016, ο AY έλαβε μέρος σε εκδήλωση που διοργάνωσε ιταλική επιχείρηση επενδύσεων στην Πάδοβα (Ιταλία), κατά τη διάρκεια της οποίας ο διαχειριστής της επιχείρησης παρουσίασε ένα επενδυτικό κεφάλαιο του οποίου το χαρτοφυλάκιο περιελάμβανε τους προαναφερθέντες τίτλους. Στην εκδήλωση συμμετείχε επίσης υπάλληλος της τράπεζας, προκειμένου να την παρουσιάσει στους παρόντες επενδυτές.

13. Μεταξύ Οκτωβρίου 2017 και Φεβρουαρίου 2018 ο AY αγόρασε, με δική του πρωτοβουλία, επιπλέον τίτλους ETN μέσω της τράπεζας. Επίσης, τον Οκτώβριο του 2017, ο AY απέκτησε, μέσω της τράπεζας, μερίδια του επενδυτικού κεφαλαίου που είχε παρουσιαστεί κατά την εκδήλωση της Πάδοβας.

14. Τέλος, εκτιμώντας ότι από τον Οκτώβριο του 2017 υπέστη οικονομική ζημία λόγω της αγοράς ομολογιών και μεριδίων επενδυτικού κεφαλαίου, ο ΑΥ ζήτησε από την τράπεζα αποζημίωση ύψους 140 217,10 ευρώ, πλέον τόκων και εξόδων, λόγω παραβάσεων των υποχρεώσεων ενημερώσεως και παροχής συμβουλών.

15. Προς στήριξη της αγωγής του, ο ΑΥ προέβαλε, κατ' ουσίαν, ότι η περιεχόμενη στους γενικούς όρους ρήτρα καθορισμού του εφαρμοστέου δικαίου ήταν παράνομη και ότι, ως εκ τούτου, ο ίδιος μπορούσε να επικαλεστεί την προστασία των αναγκαστικού δικαίου διατάξεων που ισχύουν στη χώρα της συνήθους διαμονής του, ήτοι στην Ιταλία, και οι οποίες είναι ευνοϊκότερες γι' αυτόν. Υποστηρίζει, ειδικότερα, ότι, κατά την ιταλική νομοθεσία, η τράπεζα παρέβη τις υποχρεώσεις ενημερώσεως που υπέχει και, κατά συνέπεια, οι σχετικές με την αγορά ομολόγων και μεριδίων επενδυτικού κεφαλαίου συμβάσεις είναι άκυρες.

16. Τα δικαστήρια των προηγουμένων βαθμών δικαιοδοσίας απέρριψαν την αγωγή του ΑΥ. Έκριναν ότι, με βάση τη συμφωνία των μερών, εφαρμοστέο είναι το αυστριακό δίκαιο. Επιπλέον, έκριναν ότι, δεδομένου ότι, ως πελάτης «χωρίς παροχή συμβουλών», ο ΑΥ δεν χρησιμοποίησε καμία υπηρεσία της τράπεζας στην Ιταλία, είτε πρόκειται για επενδυτικές συμβουλές είτε για άλλες υπηρεσίες, βρίσκει εφαρμογή η εξαίρεση που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο α′, του κανονισμού 593/2008 και ότι, ως εκ τούτου, ο ΑΥ δεν μπορεί να επωφεληθεί από τις διατάξεις από τις οποίες δεν μπορεί να υπάρξει παρέκκλιση με συμφωνία δυνάμει του δικαίου που θα ήταν εφαρμοστέο, ελλείψει επιλογής, βάσει των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου αυτού.

17. Ο ΑΥ άσκησε αναίρεση ενώπιον του Oberster Gerichtshof (Ανωτάτου Δικαστηρίου), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο. Ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, ο ΑΥ υποστηρίζει, πρώτον, ότι η αγωγή του αφορά μόνον τις πράξεις που πραγματοποιήθηκαν μετά την εκδήλωση του Οκτωβρίου του 2016 στην Ιταλία, δεδομένου ότι, κατά τον χρόνο της εκδήλωσης, η τράπεζα προώθησε ενεργά τις επίμαχες επενδύσεις στην Ιταλία, κατευθύνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις δραστηριότητές της προς την ιταλική αγορά κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 593/2008.

18. Δεύτερον, ο ΑΥ επαναλαμβάνει ότι η ρήτρα επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου πρέπει να μην εφαρμοστεί επειδή είναι καταχρηστική, δεδομένου ότι ο ίδιος δεν είχε ενημερωθεί, ως καταναλωτής, ότι μπορούσε να επικαλεστεί την προστασία που του εξασφαλίζουν οι αναγκαστικού δικαίου διατάξεις της χώρας της συνήθους διαμονής του, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, του κανονισμού 593/2008.

19. Τρίτον, ο ΑΥ υποστηρίζει ότι η εξαίρεση του άρθρου 6, παράγραφος 4, στοιχείο α′, του κανονισμού 593/2008 δεν έχει εφαρμογή εν προκειμένω, δεδομένου ότι η τράπεζα διαθέτει ιστότοπο στην αγγλική γλώσσα, στον οποίο μπορούσε, ως Ιταλός καταναλωτής, να ενημερωθεί για όλες τις κινήσεις στους λογαριασμούς του, να εκτυπώνει αποσπάσματα λογαριασμού και να λαμβάνει πληροφορίες, γνώμες και αναλύσεις. Κατ' ουσίαν, η τράπεζα παρείχε επενδυτικές υπηρεσίες μέσω διαδικτύου στην Ιταλία, το κράτος κατοικίας του, χωρίς να είναι αναγκαία η φυσική παρουσία του στην Αυστρία.

20. Κατόπιν των ανωτέρω, ο ΑΥ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι συμβάσεις χρηματοοικονομικών υπηρεσιών που συνήψε ως καταναλωτής για τις εν λόγω πράξεις διέπονται, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008, από την ευνοϊκότερη για τον ίδιο ιταλική νομοθεσία, πράγμα που συνεπάγεται την ακυρότητα των συμβάσεων αυτών.

21. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, προκαταρκτικώς, ότι ο ΑΥ ενεργούσε πάντοτε ως καταναλωτής, τόσο κατά τη σύναψη της συναλλακτικής σχέσης όσο και κατά τη διαβίβαση των εντολών αγοράς των επίδικων χρηματοπιστωτικών προϊόντων. Ωστόσο, κατά τον χρόνο συνάψεως της συναλλακτικής σχέσης, δεν πληρούνταν ακόμη οι προϋποθέσεις του άρθρου 6 του κανονισμού 593/2008, δεδομένου ότι η τράπεζα δεν ασκούσε ακόμη δραστηριότητα στην Ιταλία και δεν είχε ακόμη κατευθύνει τη δραστηριότητά της προς τη χώρα αυτή.

22. Επομένως, κατά το αιτούν δικαστήριο, κατά την έναρξη της συναλλακτικής σχέσης, τα συμβαλλόμενα μέρη είχαν εγκύρως επιλέξει το αυστριακό δίκαιο, τούτο δε κατά μείζονα λόγο διότι, ακόμη και ελλείψει επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 593/2008, η συναφθείσα μεταξύ του ΑΥ και της τράπεζας σύμβαση, ως σύμβαση παροχής τραπεζικών υπηρεσιών, θα υπαγόταν στο αυστριακό δίκαιο.

23. Κατά συνέπεια, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, πρώτον, αν η συνδρομή των προϋποθέσεων του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008, κατά τη διάρκεια διαρκούς συναλλακτικής σχέσης, έχει ως συνέπεια τα έννομα αποτελέσματα της διάταξης αυτής να εφαρμόζονται στις πράξεις που πραγματοποιήθηκαν μετά τη συνδρομή των προϋποθέσεων αυτών παρά την έγκυρη επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου στην οποία είχαν προβεί τα συμβαλλόμενα μέρη κατά τον χρόνο σύναψης της σχέσης αυτής. Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η τράπεζα «κατηύθυνε» τη δραστηριότητά της προς το κράτος κατοικίας του καταναλωτή μετά το 2016 και ότι οι μεταγενέστερες εντολές του ΑΥ μπορούσαν να συνδεθούν με τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου[4]. Συνεπώς, το άρθρο 6 του κανονισμού 593/2008 εφαρμόζεται, κατ' αρχήν, από το χρονικό αυτό σημείο.

24. Δεύτερον, αν θεωρηθεί ότι το άρθρο 6 του κανονισμού 593/2008 έχει εφαρμογή, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί αν οι προϋποθέσεις της εξαιρέσεως που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο α′, του κανονισμού αυτού πληρούνται στην υπόθεση της κύριας δίκης. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, μεταξύ άλλων, αν μπορεί να εφαρμοστεί στην υπό κρίση υπόθεση το κριτήριο που προκύπτει από την απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Verein für Konsumenteninformation (C-272/18, EU:C:2019:827), κατά το οποίο πρέπει να εξακριβωθεί αν από την ίδια τη «φύση» των υπηρεσιών προκύπτει ότι οι υπηρεσίες αυτές μπορούν να παρασχεθούν, στο σύνολό τους, μόνον εκτός του κράτους της συνήθους διαμονής του καταναλωτή, προκειμένου να διαπιστωθεί αν οι υπηρεσίες αυτές εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω εξαίρεσης. Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η δυνατότητα του ΑΥ να δίδει τις εντολές αγοράς από την Ιταλία με τη χρήση τηλεπικοινωνιακών μέσων, να έχει πρόσβαση στον αγγλόγλωσσο ιστότοπο της τράπεζας και να ενημερώνεται εκεί για τους λογαριασμούς του αποτελεί επιχείρημα κατά της «αποκλειστικής» παροχής της υπηρεσίας στην Αυστρία.

25. Τρίτον, αν θεωρηθεί ότι έχει μεν εφαρμογή το άρθρο 6 του κανονισμού 593/2008, αλλά όχι και το άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο α′, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, κατ' ουσίαν, αν ρήτρα επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου συναφθείσα πριν από τη συνδρομή των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 6 του εν λόγω κανονισμού πρέπει να θεωρηθεί, μετά τη συνδρομή των προϋποθέσεων αυτών, ως καταχρηστική κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, όταν η ρήτρα αυτή δεν ενημερώνει σχετικά με τις έννομες συνέπειες που προβλέπονται στο άρθρο 6, παράγραφος 2, του κανονισμού.

[4] Βλ. αποφάσεις της 7ης Δεκεμβρίου 2010, Pammer και Hotel Alpenhof (C-585/08 και C-144/09, EU:C:2010:740, σκέψεις 75 επ.), και της 17ης Οκτωβρίου 2013, Emrek (C-218/12, EU:C:2013:666, σκέψη 32).

26. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει οι έννομες συνέπειες εντολών αγοράς χρηματοπιστωτικών προϊόντων τις οποίες παρέχει καταναλωτής εγκατεστημένος στο κράτος Α (εν προκειμένω στην Ιταλία) στο πλαίσιο διαρκούς συναλλακτικής σχέσης σε τράπεζα που εδρεύει στο κράτος Β (εν προκειμένω στην Αυστρία) να εκτιμώνται σύμφωνα με το δίκαιο που καθορίζεται δυνάμει του άρθρου 6 του κανονισμού [593/2008], όταν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου αυτού πληρούνταν μεν κατά την παροχή των επιμέρους εντολών, αλλά όχι κατά την έναρξη της συναλλακτικής σχέσης, και οι συμβαλλόμενοι είχαν επιλέξει τότε, βάσει του άρθρου 3 του [εν λόγω] κανονισμού, το δίκαιο του κράτους Β ως εφαρμοστέο επί του συνόλου της συναλλακτικής σχέσης;

Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο ανωτέρω ερώτημα:

2) Έχει εφαρμογή η εξαίρεση του άρθρου 6, παράγραφος 4, στοιχείο α', του κανονισμού 593/2008 όταν τράπεζα ανοίγει βάσει σύμβασης λογαριασμούς σε καταναλωτή εγκατεστημένο σε άλλο κράτος μέλος και στη συνέχεια αποκτά, βάσει εντολών του καταναλωτή και για λογαριασμό του, χρηματοπιστωτικά προϊόντα τα οποία πιστώνονται στους λογαριασμούς, ενώ ο καταναλωτής μπορεί να παράσχει εντολές [και] με τηλεπικοινωνιακά μέσα;

Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα και αρνητικής απάντησης στο δεύτερο ερώτημα:

3) Πρέπει η επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου, η οποία πραγματοποιήθηκε πριν από τη συνδρομή των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 6 του κανονισμού 593/2008, να θεωρηθεί μετά την πλήρωση των εν λόγω προϋποθέσεων καταχρηστική κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας [93/13], αν σε αυτή δεν υπήρξε αναφορά στις έννομες συνέπειες του άρθρου 6, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού;»

IV. Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

27. Η απόφαση περί παραπομπής της 8ης Απριλίου 2024 περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 22 Απριλίου 2024.

28. Οι διάδικοι της κύριας δίκης, η Τσεχική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις εντός της προθεσμίας του άρθρου 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

29. Κατά τη γενική συνέλευση της 4ης Φεβρουαρίου 2025, το Δικαστήριο αποφάσισε να μη διεξαχθεί επ' ακροατηρίου συζήτηση, σύμφωνα με το άρθρο 76, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας.

V. Νομική εκτίμηση

Α. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

30. Ο κανονισμός 593/2008 περιέχει κανόνες συγκρούσεως νόμων οι οποίοι καθιστούν δυνατό τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου των κρατών μελών όσον αφορά τις συμβατικές ενοχές. Το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού καθορίζεται από το άρθρο 1, κατά το οποίο ο εν λόγω κανονισμός εφαρμόζεται στις συμβατικές ενοχές αστικών και εμπορικών υποθέσεων, στις περιπτώσεις που εμπεριέχουν σύγκρουση δικαίων. Εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 593/2008 τα ζητήματα που απαριθμούνται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, αυτού. Αν η επίμαχη συμβατική ενοχή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού, το εφαρμοστέο δίκαιο καθορίζεται σύμφωνα με τους κανόνες συγκρούσεως νόμων του κανονισμού. Κατά το άρθρο 3 του κανονισμού, εφαρμόζεται η αρχή της ελευθερίας επιλογής, δηλαδή τα μέρη μπορούν, κατ' αρχήν, να ορίσουν ελεύθερα το εφαρμοστέο στη σύμβασή τους δίκαιο. Εάν δεν υπάρχει ρητή ή σιωπηρή επιλογή δικαίου, το εφαρμοστέο δίκαιο καθορίζεται γενικά από το άρθρο 4 του κανονισμού, το οποίο προβλέπει διαφορετικούς κανόνες σύνδεσης για διαφορετικά είδη συμβάσεων, καθώς και από τα άρθρα 5 επ. του κανονισμού, τα οποία εφαρμόζονται σε συγκεκριμένα είδη συμβάσεων.

31. Κατά την άσκηση των εξουσιών που του έχουν απονεμηθεί στο πλαίσιο της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής, το εθνικό δικαστήριο προέβη σε σειρά διαπιστώσεων που καθιστούν δυνατό τον χαρακτηρισμό των επίμαχων συμβατικών ενοχών. Κατ' αρχάς, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι ο ΑΥ είναι «καταναλωτής» κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008, ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι, χάρη στην επαγγελματική του πείρα, έχει πολύ καλή κατανόηση των χρηματοοικονομικών συναλλαγών, καθώς και της κεφαλαιαγοράς και της χρηματοπιστωτικής αγοράς. Αντίδικος του καταναλωτή είναι η τράπεζα η οποία του παρέσχε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες ως «επαγγελματίας», κατά την ίδια διάταξη. Εν συνεχεία, οι συμβατικές ενοχές μεταξύ του ΑΥ και της τράπεζάς του είναι «αστικής» φύσεως, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, του κανονισμού, οπότε εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του. Τέλος, οι συμβατικές αυτές ενοχές «εμπεριέχουν σύγκρουση νόμων», δεδομένου ότι η τράπεζα στηρίζεται στο αυστριακό δίκαιο, το οποίο συμφωνήθηκε αρχικώς μεταξύ των διαδίκων, ενώ ο ΑΥ επικαλείται το ιταλικό δίκαιο για να προβάλει τα δικαιώματά του.

32. Από το σύνολο των στοιχείων αυτών προκύπτει ότι οι κανόνες συγκρούσεως του άρθρου 6 του κανονισμού 593/2008 σχετικά με τις «καταναλωτικές συμβάσεις» μπορούν να τύχουν εφαρμογής στην υπό κρίση υπόθεση. Επίσης αποτελούν το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης. Τα προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία θα εξεταστούν με τη σειρά με την οποία υποβλήθηκαν, αφορούν, μεταξύ άλλων, την ερμηνεία των διατάξεων των παραγράφων 1, 2 και 4 του άρθρου 6 του κανονισμού. Μόνον το τρίτο προδικαστικό ερώτημα έχει ως αντικείμενο την οδηγία 93/13, η οποία δεν αφορά άμεσα τους κανόνες συγκρούσεως νόμων, αλλά το περιεχόμενο των συμβατικών όρων. Το τρίτο προδικαστικό ερώτημα θίγει σημαντικές πτυχές που αφορούν τη σχέση μεταξύ των διαφόρων κανονιστικών πράξεων της Ένωσης. Στο πλαίσιο της ανάλυσής μου, θα εκθέσω τον νομοθετικό σκοπό των διατάξεων αυτών καθώς και τη συνάρθρωσή τους.

Β. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

33. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 6 του κανονισμού 593/2008 έχει εφαρμογή στην απόκτηση χρηματοπιστωτικών προϊόντων, μολονότι οι προϋποθέσεις του άρθρου αυτού, οι οποίες πληρούνταν κατά τον χρόνο των επίμαχων πράξεων, δεν συνέτρεχαν ακόμη κατά τον χρόνο σύναψης της συμβάσεως στην οποία στηρίζονται οι πράξεις αυτές.

34. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό, το ιταλικό δίκαιο θα έχει εφαρμογή εν προκειμένω δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008. Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, εφαρμοστέο θα είναι το αυστριακό δίκαιο δυνάμει της ρήτρας καθορισμού του εφαρμοστέου δικαίου, η οποία συμφωνήθηκε με βάση το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού.

1. Επί του εφαρμοστέου δικαίου που συμφωνήθηκε δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008

35. Δεδομένου ότι το πρώτο προδικαστικό ερώτημα είναι διατυπωμένο κατά τρόπο αφηρημένο, πρέπει να διευκρινιστεί, χάριν της καλύτερης κατανόησης των τιθέμενων νομικών ζητημάτων, ότι το αιτούν δικαστήριο εκκινεί από την παραδοχή ότι οι προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 593/2008 συνέτρεξαν *μεταγενέστερα, δηλαδή μετά τη σύναψη της συμβάσεως*, λόγω του ότι η τράπεζα κατηύθυνε την επαγγελματική δραστηριότητά της στο κράτος της συνήθους διαμονής του ΑΥ.

36. Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, από κανένα στοιχείο δεν μπορεί να συναχθεί ότι η τράπεζα άσκησε επαγγελματική δραστηριότητα στην Ιταλία ή ότι, με οποιονδήποτε τρόπο, κατηύθυνε επαγγελματική δραστηριότητα στη χώρα αυτή *κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως*. Για τον λόγο αυτόν, αρχικά, δεν υπήρχε κανένας αντικειμενικός λόγος να αμφισβητηθεί η εφαρμογή του αυστριακού δικαίου.

37. Συγκεκριμένα, στην αίτηση ανοίγματος λογαριασμού που υπέγραψε ο ΑΥ το 2013, αποδέχθηκε ότι οι γενικοί όροι, στους οποίους περιλαμβανόταν και η ρήτρα περί καθορισμού του εφαρμοστέου δικαίου, «χρησιμεύουν ως βάση για την τρέχουσα και τη μελλοντική συναλλακτική [τους] σχέση». Επομένως, λαμβανομένης υπόψη της σαφούς διατύπωσής της, η ρήτρα καθορισμού του εφαρμοστέου δικαίου, ήτοι του αυστριακού δικαίου, *προοριζόταν να έχει εφαρμογή και στις μελλοντικές πράξεις* που θα διενεργούνταν στο πλαίσιο της συναλλακτικής σχέσης μεταξύ των μερών.

2. Επί της δυνατότητας εκ των υστέρων μεταβολής του εφαρμοστέου στη σύμβαση-πλαίσιο δικαίου δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 593/2008

38. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, μετά την έναρξη της συναλλακτικής σχέσης το 2013, η τράπεζα επέδειξε συμπεριφορά που δικαιολογεί νέα νομική εκτίμηση των περιστάσεων. Ειδικότερα, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, πρώτον, ότι από την παρουσίαση της τράπεζας στην εκδήλωση που έλαβε χώρα στην Πάδοβα τον Οκτώβριο του 2016 προκύπτει ότι η τράπεζα είχε προβεί σε ενεργητικές κινήσεις προώθησης στην Ιταλία και είχε κατευθύνει τις δραστηριότητές της στην ιταλική αγορά κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 593/2008. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει, δεύτερον, ότι οι μεταγενέστερες εντολές του ΑΥ ενέπιπταν επίσης στο πλαίσιο της δραστηριότητας αυτής.

39. Μολονότι απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να προβεί με δική του ευθύνη στον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών[5], επιβάλλεται, για τους σκοπούς των παρουσών προτάσεων, να εξεταστεί προκαταρκτικώς αν αυτή η νέα νομική εκτίμηση της κατάστασης είναι δικαιολογημένη. Κατ' αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται η ερμηνεία διατάξεως του δικαίου της Ένωσης η οποία δεν μπορεί να εφαρμοστεί υπό τέτοιες περιστάσεις και επιδιώκεται η παροχή χρήσιμης απάντησης στο αιτούν δικαστήριο. Επομένως, θα εξετάσω εν συντομία, κατ' αρχάς, αν οι εκτιμήσεις που εξέθεσε το αιτούν δικαστήριο αρκούν για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι πληρούνται εν προκειμένω *οι νομικές προϋποθέσεις* για την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 593/2008, ώστε να εξετάσω στη συνέχεια αν *τα έννομα αποτελέσματα* που επιδιώκει ο ΑΥ, ήτοι η μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου, μπορούν να επέλθουν υπό τις περιστάσεις αυτές.

α) Επί της τυπικής συνδρομής των νομίμων προϋποθέσεων

40. Στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα θα πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση αν η τράπεζα κατηύθυνε πράγματι την επαγγελματική της δραστηριότητα στη χώρα όπου ο καταναλωτής έχει τη συνήθη διαμονή του, όπως εκτιμά το αιτούν δικαστήριο.

41. Τούτο εξαρτάται από την ερμηνεία της προαναφερθείσας διατάξεως, ιδίως από την έννοια της επαγγελματικής δραστηριότητας που «κατευθύνεται προς» το κράτος μέλος στο οποίο ο καταναλωτής έχει τη συνήθη διαμονή του. Συναφώς, επισημαίνεται ότι ο κανονισμός 593/2008 δεν περιέχει ορισμό της έννοιας αυτής, η οποία δεν έχει ακόμη αποτελέσει αντικείμενο ερμηνείας από το Δικαστήριο.

42. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι η εν λόγω έννοια είναι παρόμοια με εκείνη του άρθρου 15, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001[6] και, πλέον, του άρθρου 17, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012[7]. Κατά τη διάταξη αυτή, το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία να αποφανθεί επί της διαφοράς καθορίζεται βάσει της έννοιας της επαγγελματικής δραστηριότητας που «κατευθύνεται στο» κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο καταναλωτής. Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο ερμήνευσε την εν λόγω έννοια με την απόφασή του στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Pammer και Hotel Alpenhof[8], οπότε η συγκεκριμένη σχετική νομολογία θα μπορούσε να αποδειχθεί χρήσιμη.

43. Το γεγονός ότι η διάταξη αυτή, όπως και εκείνη του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 593/2008, σκοπεί στην επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των διαφόρων εθνικών νομικών συστημάτων συνηγορεί, κατά τη γνώμη μου, υπέρ μιας προσεγγίσεως η οποία θα λαμβάνει υπόψη τις αρχές και τα κριτήρια στα οποία οι εν λόγω διατάξεις βασίζονται. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται ότι από την αιτιολογική σκέψη 24 του κανονισμού 593/2008 προκύπτει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε να διασφαλίσει τη συνοχή με τον κανονισμό 44/2001, απαιτώντας την «εναρμονισμένη ερμηνεία» της έννοιας της «κατευθυνόμενης δραστηριότητας», ως

[5] Βλ. αποφάσεις της 21ης Ιουλίου 2005, Coname (C-231/03, EU:C:2005:487, σκέψη 10), της 10ης Μαρτίου 2011, Privater Rettungsdienst und Krankentransport Stadler (C-274/09, EU:C:2011:130, σκέψεις 29 και 36), και της 21ης Μαΐου 2015, Kansaneläkelaitos (C-269/14, EU:C:2015:329, σκέψη 25).

[6] Κανονισμός του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).

[7] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2012, L 351, σ. 1).

[8] Απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2010, Pammer και Hotel Alpenhof (C-585/08 και C-144/09, EU:C:2010:740).

προϋπόθεσης για την εφαρμογή του κανόνα προστασίας του καταναλωτή. Επομένως, η προσέγγιση που προτείνεται με τις παρούσες προτάσεις συνάδει με τη ρητή βούληση του νομοθέτη της Ένωσης.

44. Με την απόφαση Pammer και Hotel Alpenhof, το Δικαστήριο έκρινε ότι μια δραστηριότητα «κατευθύνεται» προς το κράτος του καταναλωτή όταν ο έμπορος έχει εκδηλώσει τη βούλησή του να συνάψει εμπορικές σχέσεις με τους καταναλωτές ενός ή περισσοτέρων άλλων κρατών μελών, μεταξύ των οποίων και εκείνο στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο καταναλωτής. Κατά συνέπεια, πρέπει να υπάρχουν ενδείξεις, πριν από την ενδεχόμενη σύναψη της συμβάσεως με τον εν λόγω καταναλωτή, από τις οποίες να προκύπτει ότι ο έμπορος σχεδίαζε να συναλλάσσεται με καταναλωτές που κατοικούν σε άλλα κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων και εκείνο στο έδαφος του οποίου έχει την κατοικία του ο καταναλωτής, υπό την έννοια ότι ήταν διατεθειμένος να συνάψει σύμβαση με τους καταναλωτές αυτούς [9].

45. Στην υπό κρίση υπόθεση, δεν αμφισβητείται ότι η τράπεζα συμμετείχε σε εκδήλωση στην Ιταλία, εκπροσωπούμενη από υπάλληλό της, πράγμα που μπορούσε να έχει ως μοναδικό σκοπό τη σύναψη νέων συμβάσεων ή την πραγματοποίηση νέων συναλλαγών με τους παρόντες στην εκδήλωση πελάτες. Επομένως, συμμερίζομαι την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου ότι τέτοια συμπεριφορά πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η δραστηριότητα της τράπεζας «κατευθύνεται προς» την Ιταλία, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 593/2008, με σκοπό τη σύναψη συμβάσεων με καταναλωτές.

46. Συναφώς, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της τράπεζας ότι, κατ' ουσίαν, το γεγονός ότι μια επαγγελματική δραστηριότητα κατευθύνεται προς τη χώρα συνήθους διαμονής του καταναλωτή καθιστά εφαρμοστέο το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008 μόνον εφόσον υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ των δραστηριοτήτων του επαγγελματία στη χώρα διαμονής του καταναλωτή και της συνάψεως της συμβάσεως. Πράγματι, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει με την απόφαση Emrek [10], η οποία αφορούσε την ερμηνεία αντίστοιχης δικονομικής διατάξεως, ήτοι της διατάξεως του άρθρου 15, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, του κανονισμού 44/2001, ότι η διάταξη αυτή *δεν απαιτεί την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας* μεταξύ του μέσου που χρησιμοποιείται για την κατεύθυνση της εμπορικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας στο κράτος μέλος της κατοικίας του καταναλωτή, ήτοι ενός ιστοτόπου, και της συνάψεως της συμβάσεως με τον καταναλωτή αυτόν. Πάντως, η ύπαρξη τέτοιας αιτιώδους συνάφειας αποτελεί ένδειξη ότι η οικεία σύμβαση συνδέεται με την ως άνω δραστηριότητα [11]. Στο πνεύμα της «εναρμονισμένης ερμηνείας» της έννοιας της «κατευθυνόμενης δραστηριότητας», στον κανονισμό 593/2008 και στον κανονισμό 44/2001 [12], η ίδια ερμηνεία επιβάλλεται και για το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 593/2008 [13], οπότε, εν προκειμένω, δεν απαιτείται απόδειξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της παρουσίας της τράπεζας κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης στην Πάδοβα τον Οκτώβριο του 2016 και της αγοράς των τίτλων από τον ΑΥ μετά την εκδήλωση αυτή. Το ότι το αιτούν δικαστήριο δεν κάνει λόγο για τέτοια αιτιώδη συνάφεια δεν καθιστά, αυτό καθεαυτό, ανεφάρμοστο το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008.

[9] Απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 2010, Pammer και Hotel Alpenhof (C-585/08 και C-144/09, EU:C:2010:740, σκέψεις 75 και 76).

[10] Απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2013 (C-218/12, EU:C:2013:666).

[11] Απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2013, Emrek (C-218/12, EU:C:2013:666, σκέψη 32).

[12] Βλ. σημείο 43 των παρουσών προτάσεων.

[13] Ο Calliess, G.-P., «article 6», σε Calliess, G.-P., και Renner, M. (επιμ.), *Rome Regulations: Commentary*, 3η έκδ., Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2020, σημείο 54, σ. 190, συνηγορεί επίσης υπέρ της εφαρμογής της νομολογίας αυτής στο πλαίσιο του κανονισμού 593/2008.

β) Επί της εφαρμογής των εννόμων αποτελεσμάτων στην υπό κρίση υπόθεση

47. Κατ' αρχήν, η συνδρομή των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 593/2008 θα επισύρει την έννομη συνέπεια που προβλέπει η διάταξη αυτή, δηλαδή την εφαρμογή της ιταλικής νομοθεσίας περί καταναλωτικών συμβάσεων στις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως. Τούτο θα σήμαινε *μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου κατά τη διάρκεια ισχύος της συμβάσεως*, παρά το γεγονός ότι το αυστριακό δίκαιο είχε αρχικώς επιλεγεί ως εφαρμοστέο από τα συμβαλλόμενα μέρη δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού.

48. Υπό το ως άνω πρίσμα, επισημαίνεται ότι το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008 δεν προβλέπει ρητώς τη δυνατότητα μεταβολής του εφαρμοστέου δικαίου σε καταναλωτική σύμβαση όταν οι νόμιμες προϋποθέσεις περί των οποίων γίνεται λόγος στα στοιχεία α' ή β' της διατάξεως δεν πληρούνταν κατά την έναρξη της συμβατικής σχέσης, αλλά συνέτρεξαν κατά τη διάρκειά της. Η εν λόγω διάταξη διέπει την «κλασική» περίπτωση καθορισμού του εφαρμοστέου στην καταναλωτική σύμβαση δικαίου όταν οι απαιτήσεις αυτές πληρούνται ήδη από την έναρξη της συμβατικής σχέσης. Η ιδιαιτερότητα της καταστάσεως που συνδέεται με τη μεταβολή των περιστάσεων κατά τη διάρκεια μιας διαρκούς συναλλακτικής σχέσης επιβάλλει συνδυαστική ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, και του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού, η οποία θα πρέπει να σέβεται τόσο την αυτονομία των μερών κατά την επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου όσο και την προστασία του καταναλωτή σε μια τέτοια σχέση.

49. Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 593/2008 σκοπεί στην προστασία του καταναλωτή, στο μέτρο που η διάταξη αυτή προβλέπει την εφαρμογή του δικαίου της χώρας όπου αυτός έχει τη συνήθη διαμονή του. Επομένως, ένα δίκαιο γνωστό στον καταναλωτή κηρύσσεται εφαρμοστέο και τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία, διότι δεν γνωρίζουν όλοι οι καταναλωτές ότι οι συμβατικές σχέσεις με διασυνοριακό στοιχείο μπορούν να εμπεριέχουν σύγκρουση νόμων[14]. Λόγω της έλλειψης πείρας σε εμπορικές υποθέσεις, ο καταναλωτής χρήζει, κατά την εκτίμηση του νομοθέτη της Ένωσης, προστασίας έναντι του επαγγελματία, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 23 του κανονισμού 593/2008. Πράγματι, η ενδεχόμενη εφαρμογή νομοθεσίας η οποία δεν του είναι γνωστή μπορεί να του στερήσει την προστασία που του παρέχει η έννομη τάξη της χώρας της συνήθους διαμονής του.

50. Εντούτοις, φρονώ ότι ενδείκνυται διαφορετική εκτίμηση όταν ο καταναλωτής συνάπτει τη σύμβαση οικειοθελώς και έχοντας πλήρη επίγνωση των συνεπειών της επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου. Το συμπέρασμα αυτό είναι κατά μείζονα λόγο πειστικό όταν ο καταναλωτής μεταβαίνει στη χώρα όπου είναι εγκατεστημένος ο επαγγελματίας για να συνάψει εκεί σύμβαση και, κατά το χρονικό αυτό σημείο, ο επαγγελματίας δεν ασκεί καμία δραστηριότητα στη χώρα της συνήθους διαμονής του καταναλωτή.

51. Πρώτον, οποιαδήποτε ενδεχόμενη αναγνώριση του δικαιώματος του καταναλωτή να επικαλεστεί το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 593/2008, προκειμένου να προκαλέσει μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου, ανεξαρτήτως του ότι έγινε επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού, με πλήρη επίγνωση των δεδομένων και σε συμφωνία με τον αντισυμβαλλόμενο, θα υπονόμευε, κατά τη γνώμη μου, τις αρχές της ελευθερίας των συμβάσεων και της ελευθερίας επιλογής, οι οποίες βρίσκονται ακριβώς στον πυρήνα του εν λόγω κανονισμού. Πράγματι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 11

[14] Πρβλ. Calliess, G.-P., όπ.π., σημείο 3, σ. 164.

του κανονισμού, «η ελευθερία των μερών να επιλέγουν το εφαρμοστέο δίκαιο […] αποτελεί *έναν από τους ακρογωνιαίους λίθους του συστήματος των κανόνων σύγκρουσης νόμων* όσον αφορά τις συμβατικές ενοχές» (η υπογράμμιση δική μου). Το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ρητώς το γεγονός αυτό στη νομολογία του και έχει επίσης υπογραμμίσει ότι πρέπει να γίνεται σεβαστή η ελευθερία των συμβαλλομένων μερών να επιλέγουν το εφαρμοστέο δίκαιο στη συμβατική τους σχέση [15].

52. Ωστόσο, τούτο δεν θα συνέβαινε αν η μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου εξαρτιόταν αποκλειστικά από τη βούληση ενός εκ των δύο συμβαλλομένων μερών. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 593/2008 προβλέπει ότι «*[τ]α μέρη μπορούν να συμφωνήσουν* οποτεδήποτε την υπαγωγή της σύμβασης σε δίκαιο άλλο από εκείνο που τη διείπε προηγουμένως, είτε δυνάμει προηγούμενης επιλογής κατά το […] άρθρο [αυτό] είτε δυνάμει άλλων διατάξεων του […] κανονισμού» (η υπογράμμιση δική μου). Επομένως, η μόνη δυνατότητα, την οποία επιτρέπει ο νομοθέτης της Ένωσης, για μεταγενέστερη μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου είναι αυτή με *κοινή συμφωνία*, επιλογή την οποία προδήλως δεν έκαναν ο ΑΥ και η τράπεζα. Κατά συνέπεια, φρονώ ότι δεν υπάρχει καμία δυνατότητα αποδοχής του αιτήματος του ΑΥ να εφαρμοστεί το ιταλικό δίκαιο, χωρίς να τεθούν υπό αμφισβήτηση οι αρχές της συμβατικής ελευθερίας και της ελευθερίας επιλογής. Η προαναφερθείσα διάταξη, η οποία απηχεί τις αρχές αυτές, θα καθίστατο άνευ αντικειμένου αν η τράπεζα ήταν σε θέση, κατευθύνοντας μονομερώς τη δραστηριότητά της προς την Ιταλία, να μεταβάλει την επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου. Υπό το πρίσμα αυτό, μπορεί να υποστηριχθεί ότι το αμετάβλητο του εφαρμοστέου δικαίου συμβάλλει επίσης στην προστασία του καταναλωτή. Πράγματι, η μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου κατόπιν μονομερούς πράξεως του επαγγελματία θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια την εφαρμογή δικαίου λιγότερο προστατευτικού για τον καταναλωτή από εκείνο που συμφωνήθηκε μεταξύ των μερών.

53. Δεύτερον, όπως ήδη επισήμανα στις παρούσες προτάσεις, λόγοι ασφάλειας δικαίου συνηγορούν επίσης κατά της εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008 κατά τρόπον ώστε να επιτρέπει τη μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου κατά τη διάρκεια ισχύος της συμβάσεως. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 16 του κανονισμού, «[π]ροκειμένου να εξυπηρετηθεί ο γενικός στόχος του παρόντος κανονισμού, που είναι η ασφάλεια δικαίου στον ευρωπαϊκό χώρο δικαιοσύνης, οι κανόνες σύγκρουσης νόμων θα πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας». Κατά τη γνώμη μου, τέτοια προβλεψιμότητα θα καθίστατο αδύνατη, αν γινόταν δεκτή η μεταβολή του εφαρμοστέου σε συμβατική σχέση δικαίου κατόπιν μονομερούς ενέργειας ενός εκ των συμβαλλομένων. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, στη σχετική με τον κανονισμό 593/2008 νομολογία του, το Δικαστήριο έχει αναφερθεί επανειλημμένως στις απαιτήσεις της ασφάλειας δικαίου και, ιδίως, στην ανάγκη να διασφαλίζεται η προβλεψιμότητα του δικαίου στις συμβατικές σχέσεις στις οποίες εμπλέκονται καταναλωτές [16].

54. Φρονώ ότι *ο εν λόγω νομοθετικός σκοπός θα διακυβευόταν σοβαρά* αν γινόταν δεκτό ότι μεταγενέστερη μεταβολή του εφαρμοστέου στη σύμβαση δικαίου μπορεί να επέλθει όχι μόνον ανεξαρτήτως της βουλήσεως των μερών, αλλά και κατόπιν τυχαίου και μοναδικού γεγονότος. Εκτιμώ όμως ότι η επιχειρηματολογία του ΑΥ κινείται ακριβώς προς την κατεύθυνση αυτή, διότι στηρίζεται στην εκδήλωση που διοργανώθηκε στην Πάδοβα ως γεγονός ικανό, αφ' εαυτού, να επιφέρει τέτοια μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου. Ωστόσο, μολονότι το γεγονός αυτό μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η τράπεζα είχε πλέον κατευθύνει τις δραστηριότητές της στην

[15] Βλ. απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2013, Unamar (C-184/12, EU:C:2013:663, σκέψη 49).

[16] Βλ. αποφάσεις της 18ης Οκτωβρίου 2016, Νικηφορίδης (C-135/15, EU:C:2016:774, σκέψη 36), και της 14ης Σεπτεμβρίου 2023, Diamond Resorts Europe κ.λπ. (C-632/21, EU:C:2023:671, σκέψη 75).

Ιταλία [17], δεν φαίνεται να επηρέασε τη συμβατική σχέση μεταξύ του ΑΥ και της τράπεζας. Ο ΑΥ ισχυρίζεται μεν ότι συναντήθηκε με υπάλληλο της τράπεζας με την ευκαιρία αυτή, αλλά από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι η υφιστάμενη σύμβαση τροποποιήθηκε. Φρονώ επίσης ότι τέτοιο γεγονός δεν ήταν μεγάλης κλίμακας, ικανό να αποκτήσει οποιαδήποτε νομική ισχύ, ιδίως ενόψει ενδεχόμενης μεταβολής του εφαρμοστέου δικαίου. Με βάση τις πληροφορίες που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο, ο εν λόγω υπάλληλος δεν παρουσίασε ούτε επενδυτικά κεφάλαια ούτε άλλα χρηματοοικονομικά προϊόντα, αλλά μόνον την τράπεζα για την οποία εργαζόταν.

55. Η αντίθετη άποψη θα είχε σοβαρές συνέπειες για την ασφάλεια δικαίου. Κάθε συμπεριφορά του επαγγελματία έναντι των πελατών του, ακόμη και η πλέον διακριτική, θα έπρεπε να εξετάζεται προκειμένου να διαπιστωθεί αν συνεπάγεται μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου στις διαρκείς συναλλακτικές σχέσεις. Επίσης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ενδεχόμενη μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου, ανάλογα με το οικείο νομικό σύστημα, θα επηρέαζε σημαντικά τις συμβατικές σχέσεις μεταξύ των μερών. Πράγματι, εκ των υστέρων μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου θα ενείχε τον κίνδυνο τροποποιήσεως ενός ουσιώδους στοιχείου της συμβάσεως. Κατά τα εκτιθέμενα από το αιτούν δικαστήριο, σε περίπτωση εφαρμογής του ιταλικού δικαίου, η τράπεζα υποχρεούται να παρέχει συμβουλές στον ΑΥ σχετικά με τις επενδύσεις του. Τέτοια παροχή συμβουλών όμως δεν προβλεπόταν στο πλαίσιο της συμφωνηθείσας μεταξύ των μερών σχέσης.

56. Δεν μπορεί να αποκλειστεί, συνεπώς, ότι η υποχρέωση παροχής συμβουλών της τράπεζας θα απαιτούσε και προσαρμογή της συμφωνηθείσας αμοιβής. Επομένως, εκ των υστέρων μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου θα έθετε υπό αμφισβήτηση το ουσιώδες περιεχόμενο της συμβάσεως (essentialia negotii) [18]. Τέτοια μεταβολή όχι μόνον θα ήγειρε πολλά ζητήματα σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών, αλλά θα μπορούσε να θέσει εν αμφιβόλω την ίδια την ύπαρξη της συμβάσεως, αν, όπως διευκρινίζει το αιτούν δικαστήριο, το ιταλικό δίκαιο προβλέπει ότι η μη τήρηση της υποχρεώσεως ενημερώσεως του καταναλωτή συνεπάγεται την ακυρότητά της.

57. Επιπλέον, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τυχόν διασταλτική ερμηνεία, όπως αυτή που προτείνει ο ΑΥ, θα επηρέαζε όχι μόνον τη σύμβαση που συνήφθη μεταξύ αυτού και της τράπεζας, αλλά δυνητικά και μεγάλο αριθμό συμβάσεων με διασυνοριακό χαρακτήρα. Μια τράπεζα που δραστηριοποιείται σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά [19] θα μπορούσε να αποθαρρυνθεί από την επέκταση της διεθνούς παρουσίας της, προκειμένου να αποφύγει την αδυναμία πρόβλεψης που συνδέεται με τον κίνδυνο ενδεχόμενης μεταβολής του εφαρμοστέου δικαίου στις διαρκείς συμβατικές σχέσεις με τους καταναλωτές. Τέτοια προσέγγιση θα μπορούσε να την εμποδίσει να επωφεληθεί από τα πλεονεκτήματα της εσωτερικής αγοράς, πράγμα που θα ήταν επίσης εις βάρος των δυνητικών πελατών που επιθυμούν να επωφεληθούν από τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες [20]. Η εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και άλλων συναφών τομέων ολοκληρώσεως, όπως ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, για τον οποίο γίνεται λόγος στις αιτιολογικές σκέψεις 1 και 6 του κανονισμού 593/2008, επηρεάζεται από

[17] Βλ. σημείο 45 των παρουσών προτάσεων.

[18] Οι υπηρεσίες ή τα αγαθά που πρέπει να παρασχεθούν, αφενός, και η τιμή και η αμοιβή, αφετέρου, συνιστούν τον πυρήνα μιας συμβατικής σχέσης (βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση Andriciuc κ.λπ., C-186/16, EU:C:2017:313, σημείο 34).

[19] Κρίσιμη στην υπό κρίση υπόθεση είναι η εσωτερική αγορά με τις θεμελιώδεις ελευθερίες της, ιδίως την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών. Η εσωτερική αγορά που υλοποιείται στο έδαφος της Ένωσης επεκτείνεται στα κράτη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), συμπεριλαμβανομένου του Λιχτενστάιν, με τη συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ) (βλ. απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 2010, Établissements Rimbaud, C-72/09, EU:C:2010:645, σκέψη 20).

[20] Η Cordero-Moss, G., «The impact of EU law on Norwegian private international law», *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*, τόμος 66, αριθ. 4, 2020, σ. 34, υπογραμμίζει την ανάγκη επιλογής δικαίου στον σημερινό κόσμο. Κατά τη συγγραφέα, η έλλειψη προβλεψιμότητας ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών μπορεί να έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα και, στη χειρότερη των περιπτώσεων, να περιορίζει τη διεθνή δραστηριότητα των επιχειρηματιών που επιθυμούν να ασκήσουν εμπορικές δραστηριότητες ή να επενδύσουν στην εσωτερική αγορά.

την αβεβαιότητα που περιβάλλει τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου. Επομένως, είναι προφανές ότι η εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού σε περιστάσεις όπως οι εξεταζόμενες στην υπό κρίση υπόθεση θα δημιουργούσε σοβαρά προβλήματα από απόψεως ασφάλειας δικαίου.

γ) Ενδιάμεσο συμπέρασμα

58. Για τους λόγους που εκτέθηκαν στα προηγούμενα σημεία, φρονώ ότι δεν συντρέχει λόγος διασταλτικής ερμηνείας του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008, στο μέτρο που η διάταξη αυτή δεν επιτρέπει την εκ των υστέρων μεταβολή του εφαρμοστέου σε σύμβαση δικαίου υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπό κρίση υποθέσεως. Αντιθέτως, πρέπει να υπερισχύσει η επιλογή του δικαίου που συμφωνήθηκε από τα συμβαλλόμενα μέρη σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού.

3. Εξέταση των επιμέρους χρηματοπιστωτικών συναλλαγών

59. Διαφορετικό συμπέρασμα θα μπορούσε να συναχθεί αν γινόταν δεκτό ότι οι διάφορες εντολές που δόθηκαν μετά την πλήρωση των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008 συνιστούν *αυτοτελείς συμβάσεις*. Το ίδιο θα ίσχυε αν οι εντολές αυτές *είχαν τροποποιήσει την υφιστάμενη σύμβαση* μεταξύ του καταναλωτή και της τράπεζας σε τέτοιον βαθμό ώστε η τροποποίηση αυτή να μη συνεπάγεται απλή επικαιροποίηση ή προσαρμογή, αλλά τη δημιουργία νέας έννομης σχέσης μεταξύ των συμβαλλομένων μερών.

60. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έκρινε, με την απόφασή του στην υπόθεση Νικηφορίδης, ότι η έναρξη ισχύος του κανονισμού 593/2008 θα είχε ως συνέπεια την εφαρμογή του σε σύμβαση συναφθείσα πριν από την έναρξη ισχύος του μόνον αν η σύμβαση αυτή είχε υποστεί μεταβολή τέτοιας έκτασης, ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ότι είχε συναφθεί νέα σύμβαση [21]. Κατ' εφαρμογήν της βασικής λογικής στην οποία στηρίζεται η νομολογία αυτή, πρέπει να εξεταστεί αν οι μεμονωμένες χρηματοοικονομικές συναλλαγές στις οποίες προέβη ο ΑΥ διαχρονικά μπορούν να διακριθούν νομικώς από την αρχική σύμβαση που συνήφθη μεταξύ αυτού και της τράπεζας ή αν συνεπάγονται ουσιώδη τροποποίηση της εν λόγω συμβάσεως. Ωστόσο, ορισμένα στοιχεία υποδηλώνουν ότι αυτό δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

61. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι ο ΑΥ και η τράπεζα, υπογράφοντας τη σύμβαση για το άνοιγμα του λογαριασμού χαρτοφυλακίου τίτλων και του λογαριασμού όψεως, συνήψαν *συμβατική σχέση αορίστου χρόνου*. Η σύμβαση αυτή αποτελεί ένα είδος «συμβάσεως-πλαισίου», δεδομένου ότι *χρησίμευσε ως βάση για όλες τις μεταγενέστερες εντολές αγοράς και πώλησης χρηματοπιστωτικών προϊόντων* που έδωσε ο ΑΥ. Δεδομένου ότι ο ΑΥ επέλεξε «σχέση χωρίς παροχή συμβουλών», η τράπεζα ενήργησε, με απλά λόγια, ως μεσάζοντας (πράκτορας), δηλαδή αγόρασε τα αντίστοιχα χρηματοοικονομικά προϊόντα σύμφωνα με τις οδηγίες του ΑΥ και για λογαριασμό του.

62. Επομένως, όλες οι εντολές του ΑΥ που εκτελέστηκαν από την τράπεζα αποτελούν μέρος της εν λόγω συμβάσεως-πλαισίου, ανεξαρτήτως της ημερομηνίας κατά την οποία εκτελέστηκαν. Ομοίως, από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι η συμβατική σχέση μεταξύ του ΑΥ και της τράπεζας μεταβλήθηκε αφότου η τράπεζα άρχισε, κατά το αιτούν δικαστήριο, να «κατευθύνει» τη δραστηριότητά της προς την Ιταλία. Εντούτοις, απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να κρίνει αν

[21] Βλ. απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2016 (C-135/15, EU:C:2016:774, σκέψη 37).

και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, σε ποιον βαθμό η συμβατική σχέση που συνήφθη αρχικά το 2013 μεταξύ του ΑΥ και της τράπεζας υπέστη τόσο ευρεία μεταβολή η οποία να μη συνιστά απλή επικαιροποίηση ή προσαρμογή της συμβάσεως, αλλά να καταλήγει στη δημιουργία νέας έννομης σχέσης μεταξύ των συμβαλλομένων μερών. Ελλείψει αντίθετης ενδείξεως στην απόφαση περί παραπομπής, για τους σκοπούς της υπό κρίση υποθέσεως πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν επήλθε καμία ουσιώδης μεταβολή στη συμβατική σχέση.

4. Απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα

63. Απαντώντας στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, εκτιμώ ότι τα έννομα αποτελέσματα εντολών για την αγορά χρηματοπιστωτικών προϊόντων οι οποίες παρέχονται από καταναλωτή που κατοικεί στο κράτος Α σε τράπεζα εγκατεστημένη στο κράτος Β, στο πλαίσιο διαρκούς συναλλακτικής σχέσης, πρέπει να εκτιμώνται *βάσει του δικαίου που καθορίζουν οι συμβαλλόμενοι στη σύμβαση* από την οποία προέκυψε η συναλλακτική σχέση, ακόμη και αν, μετά τη σύναψη της συμβάσεως αυτής και κατά τον χρόνο παροχής των διαφόρων εντολών, πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008.

Γ. Συμπληρωματικές παρατηρήσεις

64. Λόγω της απαντήσεως που προτείνω να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η εξέταση του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος. Ωστόσο, θα τα εξετάσω, για λόγους πληρότητας και για την περίπτωση που το Δικαστήριο επιλέξει να μην ακολουθήσει την πρότασή μου όσον αφορά την απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα.

1. Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

65. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, έχει εφαρμογή εν προκειμένω η εξαίρεση του άρθρου 6, παράγραφος 4, στοιχείο α′, του κανονισμού 593/2008. Κατά τη διάταξη αυτή, το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού δεν εφαρμόζεται σε σύμβαση παροχής υπηρεσιών όταν οι οφειλόμενες στον καταναλωτή υπηρεσίες πρέπει να παρασχεθούν αποκλειστικά σε χώρα άλλη από εκείνη στην οποία έχει τη συνήθη διαμονή του.

66. Μολονότι η διάταξη αυτή δεν περιέχει ορισμό της έννοιας της «συμβάσεως υπηρεσιών», είναι προφανές ότι η προστασία των καταναλωτών στην εσωτερική αγορά της Ένωσης επιτάσσει η έννοια αυτή να ερμηνεύεται αυτοτελώς και ευρέως, λαμβανομένης υπόψη της οικονομικής αντίληψης που είναι κρίσιμη για τα άρθρα 56 επ. ΣΛΕΕ, και όχι σύμφωνα με το δίκαιο των συμβάσεων των κρατών μελών[22]. Επομένως, πρέπει να εφαρμοστεί προσέγγιση παρόμοια με εκείνη που έχει γίνει δεκτή στη νομολογία του Δικαστηρίου όσον αφορά το άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο β′, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 44/2001, η οποία επαναλαμβάνεται και ως προς το άρθρο 7, σημείο 1, στοιχείο β′, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 1215/2012.

[22] Calliess, G.-P., όπ.π., σημείο 60, σ. 192.

67. Ειδικότερα, η έννοια των «υπηρεσιών» περιλαμβάνει κάθε οικονομική δραστηριότητα που ασκείται προς το συμφέρον άλλων [23], εκτός εάν υπερισχύει η υποχρέωση μεταβίβασης της κυριότητας ενός πράγματος [24]. Τέτοια έννοια καλύπτει ευρύ φάσμα υπηρεσιών, μεταξύ των οποίων και οι *χρηματοοικονομικές υπηρεσίες* [25]. Ως εκ τούτου, συμφωνώ με το αιτούν δικαστήριο ότι σύμβαση αγοράς τίτλων για λογαριασμό πελάτη πρέπει να χαρακτηρίζεται ως *σύμβαση παροχής υπηρεσιών* κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 4, στοιχείο α', του κανονισμού 593/2008. Επομένως, η επίμαχη σύμβαση εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής.

68. Ομοίως, η ως άνω διάταξη απαιτεί οι οφειλόμενες στον καταναλωτή υπηρεσίες να παρέχονται «αποκλειστικά σε χώρα άλλη από εκείνη της συνήθους διαμονής του». Ο λόγος της εξαιρέσεως αυτής μπορεί να συνοψισθεί ως ακολούθως. Υπό τις περιστάσεις που περιγράφονται στη διάταξη, ο καταναλωτής δεν μπορεί ευλόγως να αναμένει ότι το δίκαιο της χώρας της συνήθους διαμονής του θα εφαρμοστεί κατά παρέκκλιση από τους γενικούς κανόνες για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου, διότι η σύμβαση *συνδέεται στενότερα με τη χώρα στην οποία διαμένει το άλλο συμβαλλόμενο μέρος*, ακόμη και αν ο παρέχων τις υπηρεσίες έχει διαφημίσει ή εμπορευθεί την υπηρεσία στη χώρα στην οποία διαμένει ο καταναλωτής [26].

69. Τούτο εγείρει το ζήτημα ποια χαρακτηριστικά πρέπει να έχουν οι εν λόγω υπηρεσίες προκειμένου να θεωρηθούν «αποκλειστικά» διαθέσιμες σε συγκεκριμένο κράτος μέλος. Το Δικαστήριο εξέτασε το ζήτημα αυτό στην απόφαση Verein für Konsumenteninformation και αποφάνθηκε ότι, προκειμένου να κριθεί αν η εξαίρεση αυτή έχει εφαρμογή, «πρέπει να εξακριβωθεί αν από *την ίδια τη φύση των υπηρεσιών που συμφωνήθηκαν* συνάγεται ότι αυτές δύνανται να παρασχεθούν, στο σύνολό τους, αποκλειστικώς και μόνον εκτός του κράτους της συνήθους διαμονής του καταναλωτή» [27]. Το Δικαστήριο έχει επίσης διευκρινίσει, συναφώς, ότι, «[ε]φόσον, όπως προβλέπουν οι επίμαχες συμβάσεις της κύριας δίκης, ο τόπος της υλικής εκπληρώσεως της παροχής βρίσκεται σε χώρα διαφορετική από εκείνη στην οποία ο καταναλωτής επωφελείται αυτής, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι υπηρεσίες παρέχονται "αποκλειστικώς" εκτός του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής του καταναλωτή μόνο στην περίπτωση που ο καταναλωτής *δεν έχει καμία απολύτως δυνατότητα να επωφεληθεί των εν λόγω υπηρεσιών στη χώρα της συνήθους διαμονής του και πρέπει, προς τον σκοπό αυτό, να μεταβεί στην αλλοδαπή*» [28]. Δηλαδή, πρέπει να πρόκειται για υπηρεσίες οι οποίες, από τη φύση τους, μπορούν να παρασχεθούν μόνο σε συγκεκριμένο τόπο.

70. Οι προϋποθέσεις αυτές δεν φαίνεται να πληρούνται εν προκειμένω, δεδομένου ότι από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει σαφώς ότι, κατ' αρχάς, η τράπεζα, βάσει της συμβάσεως που συνήψε με τον ΑΥ, άνοιξε λογαριασμό χαρτοφυλακίου τίτλων και λογαριασμό εκκαθάρισης στην Αυστρία και απέκτησε μεταγενέστερα, σε εκτέλεση των εντολών που έδωσε ο ΑΥ και για λογαριασμό του τελευταίου, χρηματοπιστωτικά προϊόντα τα οποία πιστώθηκαν στους λογαριασμούς του. Στη συνέχεια, ο ΑΥ μπορούσε να δώσει τις εντολές αγοράς του από την Ιταλία με τηλεπικοινωνιακά μέσα (τηλέφωνο, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο). Κατά το αιτούν δικαστήριο, ο ΑΥ μπορούσε επίσης να έχει πρόσβαση και να ενημερώνεται για τους

[23] Βλ. απόφαση της 14ης Ιουλίου 2016, Granarolo (C-196/15, EU:C:2016:559, σκέψη 37).

[24] Mankowski, P., «article 7», σε Magnus, U., Mankowski, P. (επιμ.), *Brussels Ibis Regulation: Commentary*, 1η έκδ., Sellier European Law Publishers, Κολωνία, 2016, σημεία 97 επ.

[25] Schulze, R., *Bürgerliches Gesetzbuch*, 12η έκδ., Nomos, Μπάντεν-Μπάντεν, 2024, άρθρο 6 Rom I-VO, σημείο 7· Mankowski, P., *όπ.π.*, σημείο 114, σ. 201.

[26] McParland, M., *The Rome I Regulation on the Law Applicable to Contractual Obligations*, Οξφόρδη, 2015, σ. 554, σημείο 12, σ. 198.

[27] Απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, (C-272/18, EU:C:2019:827, σκέψη 51). Η υπογράμμιση δική μου.

[28] Απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Verein für Konsumenteninformation (C-272/18, EU:C:2019:827, σκέψη 52). Η υπογράμμιση δική μου.

λογαριασμούς του στον ιστότοπο της τράπεζας στην αγγλική γλώσσα. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο υποθέτει ότι η τράπεζα είχε παράσχει στον ΑΥ επίσης πληροφορίες σχετικά με την εκτέλεση των εντολών του. Ως εκ τούτου, συνάγεται ότι ο ΑΥ, ως καταναλωτής, *είχε τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες της τράπεζας οπουδήποτε*. Επομένως, το άρθρο 6, παράγραφος 4, στοιχείο α′, του κανονισμού 593/2008 δεν έχει εφαρμογή υπό τις περιστάσεις αυτές.

71. Για τους λόγους που προεκτέθηκαν, προτείνω να δοθεί στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι η εξαίρεση του άρθρου 6, παράγραφος 4, στοιχείο α′, του κανονισμού 593/2008 δεν έχει εφαρμογή όταν μια τράπεζα ανοίγει, βάσει συμβάσεως, λογαριασμούς για καταναλωτή που κατοικεί σε άλλο κράτος μέλος και στη συνέχεια, σε εκτέλεση εντολών του καταναλωτή αυτού και σύμφωνα με τις οδηγίες του, αποκτά χρηματοπιστωτικά προϊόντα που πιστώνονται στους λογαριασμούς αυτούς, ακόμη και όταν οι σχετικές εντολές έχουν δοθεί (και) με τηλεπικοινωνιακά μέσα.

2. Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

72. Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν ρήτρα επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου πρέπει να θεωρείται «καταχρηστική» κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, όταν, μετά τη σύναψη της συμβάσεως, συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 6 του κανονισμού 593/2008, για τον λόγο ότι, κατά τον χρόνο σύναψης της συμβάσεως, ο επαγγελματίας δεν είχε επιστήσει την προσοχή του καταναλωτή στα έννομα αποτελέσματα της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού.

73. Το ως άνω ερώτημα αφορά τη σχέση μεταξύ του κανονισμού 593/2008 και της οδηγίας 93/13, ζήτημα το οποίο το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να εξετάσει με την απόφαση Verein für Konsumenteninformation [29]. Στην απόφασή του, το Δικαστήριο τόνισε ότι η νομοθεσία της Ένωσης επιτρέπει κατ' αρχήν τις ρήτρες επιλογής δικαίου. Πράγματι, το άρθρο 6, παράγραφος 2, του κανονισμού 593/2008 παρέχει στους συμβαλλομένους τη δυνατότητα να συμφωνήσουν επί του εφαρμοστέου δικαίου σε καταναλωτική σύμβαση, υπό την προϋπόθεση ότι διασφαλίζεται η τήρηση της προστασίας της οποίας απολαύει ο καταναλωτής δυνάμει των διατάξεων του δικαίου του δικάζοντος δικαστηρίου από τις οποίες δεν χωρεί παρέκκλιση με συμφωνία [30].

74. Το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι ρήτρα επιλογής δικαίου η οποία έχει συνταχθεί εκ των προτέρων και με την οποία ορίζεται ως εφαρμοστέο το δίκαιο του κράτους μέλους της έδρας του επαγγελματία είναι καταχρηστική μόνον εφόσον έχει ορισμένα γνωρίσματα, με βάση τη διατύπωσή της ή το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, τα οποία δημιουργούν σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μερών. Ειδικότερα, ο καταχρηστικός χαρακτήρας τέτοιας ρήτρας μπορεί να απορρέει από διατύπωση η οποία δεν πληροί την απαίτηση του άρθρου 5 της οδηγίας 93/13 περί σαφούς και κατανοητής διατύπωσης. Η απαίτηση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται διασταλτικώς, λαμβανομένης υπόψη της υποδεέστερης θέσεως στην οποία βρίσκεται ο καταναλωτής έναντι του επαγγελματία όσον αφορά, μεταξύ άλλων, το επίπεδο πληροφορήσεως [31].

[29] Απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016 (C-191/15, EU:C:2016:612).

[30] Βλ. απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016, Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, EU:C:2016:612, σκέψη 66).

[31] Απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016, Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, EU:C:2016:612, σκέψεις 67 και 68).

75. Ομοίως, το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι, όταν τα αποτελέσματα μιας ρήτρας καθορίζονται από νομοθετικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου, είναι ουσιώδες ο επαγγελματίας να ενημερώνει τον καταναλωτή για τις διατάξεις αυτές. Τούτο ισχύει για το άρθρο 6, παράγραφος 2, του κανονισμού 593/2008, το οποίο προβλέπει ότι η επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να στερήσει τον καταναλωτή από την προστασία που του εξασφαλίζουν οι διατάξεις από τις οποίες δεν μπορεί να γίνει παρέκκλιση με συμφωνία δυνάμει του δικαίου που θα ήταν εφαρμοστέο ελλείψει επιλογής[32]. Το Δικαστήριο, λοιπόν, έχει κρίνει ότι μια ρήτρα είναι καταχρηστική, εφόσον παραπλανά τον καταναλωτή, δίνοντάς του την εντύπωση ότι στη σύμβαση έχει εφαρμογή μόνον το δίκαιο του εν λόγω κράτους μέλους, χωρίς να τον ενημερώνει για το γεγονός ότι απολαύει επίσης, δυνάμει της διατάξεως αυτής, της προστασίας που του παρέχουν οι αναγκαστικού δικαίου διατάξεις του δικαίου που θα ήταν εφαρμοστέο ελλείψει της ρήτρας αυτής[33], δηλαδή του δικαίου της χώρας όπου έχει τη συνήθη διαμονή του[34].

76. Εντούτοις, πρέπει να σημειωθεί ότι το αιτούν δικαστήριο αντιμετωπίζει μια ιδιαίτερη κατάσταση στην υπό κρίση υπόθεση, ήτοι την περίπτωση *ενδεχόμενης μεταγενέστερης μεταβολής του εφαρμοστέου στη σύμβαση δικαίου* λόγω της συμπεριφοράς του επαγγελματία, βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 593/2008. Επομένως, τίθεται το ζήτημα αν η προστασία του καταναλωτή από καταχρηστική ρήτρα δυνάμει της οδηγίας 93/13 μπορεί να γίνει δεκτή υπό τις περιστάσεις αυτές, πράγμα το οποίο, λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεώς μου στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα[35], δεν μπορεί παρά να συνιστά *υποθετική περίπτωση*.

77. Πάντως, ακόμη και αν γινόταν δεκτή ενδεχόμενη μεταβολή του αρχικώς επιλεγέντος από τα μέρη δικαίου λόγω της μεταγενέστερης συνδρομής των προϋποθέσεων του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 593/2008 (πράγμα το οποίο δεν υποστηρίζω), ο καταναλωτής θα προστατευόταν πλέον από το δίκαιο της χώρας της συνήθους διαμονής του, το επιλεγέν δίκαιο δεν θα ήταν πλέον εφαρμοστέο και η προστασία του καταναλωτή μέσω του άρθρου 6, παράγραφος 2, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού δεν θα είχε νόημα.

78. Εν πάση περιπτώσει, στο ζήτημα του ενδεχόμενου καταχρηστικού χαρακτήρα της ρήτρας επιλογής του εφαρμοστέου στην καταναλωτική σύμβαση δικαίου υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση. Συναφώς, επισημαίνεται ότι το αιτούν δικαστήριο δεν διερωτάται ως προς το κύρος της ρήτρας κατά τον χρόνο υπογραφής της συμβάσεως, αλλά κατά τον χρόνο κατά τον οποίο συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 6 του κανονισμού 593/2008, δηλαδή έτη μετά την υπογραφή της συμβάσεως. Πάντως, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 πρέπει να γίνεται με βάση τον *χρόνο συνάψεως της οικείας συμβάσεως*, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των περιστάσεων τις οποίες ο επαγγελματίας μπορούσε να γνωρίζει κατά τον χρόνο αυτόν και οι οποίες μπορούσαν να επηρεάσουν τη μεταγενέστερη εκτέλεση της συμβάσεως, δεδομένου ότι μια συμβατική ρήτρα μπορεί να ενέχει ανισορροπία μεταξύ των συμβαλλομένων η οποία εκδηλώνεται μόνον κατά την εκτέλεση της συμβάσεως[36].

[32] Απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016, Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, EU:C:2016:612, σκέψη 69).

[33] Βλ. απόφαση της 28ης Ιουλίου 2016, Verein für Konsumenteninformation (C-191/15, EU:C:2016:612, σκέψη 71).

[34] Βλ. απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2023, Club La Costa κ.λπ. (C-821/21, EU:C:2023:672, σκέψη 74).

[35] Βλ. σημείο 63 των παρουσών προτάσεων.

[36] Βλ. απόφαση της 9ης Ιουλίου 2020, Ibercaja Banco (C-452/18, EU:C:2020:536, σκέψη 48).

79. Επομένως, «η τήρηση από επαγγελματία της απαιτήσεως περί διαφάνειας του άρθρου 4, παράγραφος 2, και του άρθρου 5 της οδηγίας 93/13 πρέπει να εκτιμάται *σε σχέση με τα στοιχεία που ο εν λόγω επαγγελματίας διέθετε κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως που συνήψε με τον καταναλωτή*» [37]. Υπό το πρίσμα αυτό, φρονώ ότι, ελλείψει ενδείξεων περί του αντιθέτου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η τράπεζα δεν είχε αντικειμενικούς λόγους να υποθέσει ότι θα μπορούσε να επέλθει στο μέλλον μεταβολή του εφαρμοστέου στη σύμβαση δικαίου και ότι, ως εκ τούτου, ήταν αναγκαίο να ενημερωθεί σχετικά ο ΑΥ. Υπό αυτό το πρίσμα, φρονώ ότι δεν μπορεί να προσαφθεί στην τράπεζα ότι παρέβη την υποχρέωση διαφάνειας που υπέχει.

80. Επίσης, δεν είναι σαφές ποιες είναι οι πράξεις του δικαίου της Ένωσης οι οποίες, πέραν της γενικής υποχρεώσεως ενημερώσεως στον τομέα των υπηρεσιών ως προς την ύπαρξη συμβατικών ρητρών σχετικών με το εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο [38], θα υποχρέωναν τον επαγγελματία εν προκειμένω να ειδοποιήσει τον καταναλωτή για κάθε ενδεχόμενη μεταβολή του εφαρμοστέου δικαίου. Τούτο αφορά, μεταξύ άλλων, τις συγκεκριμένες έννομες συνέπειες που απορρέουν από την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 2, του κανονισμού 593/2008, σε συνδυασμό με τις αναγκαστικού δικαίου διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η εκπλήρωση τέτοιας υποχρεώσεως θα απαιτούσε περίπλοκη νομική εκτίμηση της καταστάσεως [39]. Η υποχρέωση ενημερώσεως του καταναλωτή δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι συνεπάγεται γενική υποχρέωση του επαγγελματία να παρέχει νομικές συμβουλές, ιδίως σε περίπτωση αβέβαιων γεγονότων.

81. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, εκτιμώ ότι στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι ρήτρα επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου δεν πρέπει να θεωρείται καταχρηστική κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, όταν, μετά τη σύναψη της συμβάσεως, συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 6 του κανονισμού 593/2008, για τον λόγο ότι, κατά τον χρόνο σύναψης της συμβάσεως, ο επαγγελματίας δεν είχε επιστήσει την προσοχή του καταναλωτή στα έννομα αποτελέσματα της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού.

VI. Πρόταση

82. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Oberster Gerichtshof (Ανώτατο Δικαστήριο, Αυστρία) ως εξής:

Τα έννομα αποτελέσματα των εντολών για την αγορά χρηματοπιστωτικών προϊόντων οι οποίες παρέχονται από καταναλωτή που κατοικεί στο κράτος Α σε τράπεζα εγκατεστημένη στο κράτος Β, στο πλαίσιο διαρκούς συναλλακτικής σχέσης, πρέπει να εκτιμώνται βάσει του δικαίου που καθορίζουν οι συμβαλλόμενοι στη σύμβαση από την οποία προέκυψε η συναλλακτική σχέση, ακόμη και αν, μετά τη σύναψη της συμβάσεως αυτής και κατά τον χρόνο παροχής των διαφόρων

[37] Βλ. απόφαση της 9ης Ιουλίου 2020, Ibercaja Banco (C-452/18, EU:C:2020:536, σκέψη 49). Η υπογράμμιση δική μου.

[38] Κατά το άρθρο 22, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', της οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά (ΕΕ 2006, L 376, σ. 36), τα κράτη μέλη μεριμνούν, ώστε οι πάροχοι υπηρεσιών να θέτουν στη διάθεση των αποδεκτών πληροφορίες όσον αφορά «την ύπαρξη συμβατικών ρητρών σχετικά με το δίκαιο που διέπει τη σύμβαση και/ή τη δικαιοδοσία, σε περίπτωση που ο πάροχος τις χρησιμοποιεί». Εντούτοις, δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας, οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της.

[39] Η Rühl, G., «The Unfairness of Choice-of-Law Clauses, Or: The (Unclear) Relationship of Art. 6 Rome I Regulation and the Unfair Terms in Consumer Contracts Directive», *Common Market Law Review*, 55, 2018, σ. 219 επ., επισημαίνει την πολυπλοκότητα της διατάξεως αυτής, η οποία δημιουργεί προβλήματα ακόμη και στους επαγγελματίες του νομικού κλάδου. Κατά τη συγγραφέα, η νομολογία του Δικαστηρίου δεν πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο επαγγελματίας υποχρεούται να απαριθμήσει όλες τις διατάξεις του δικαίου της χώρας διαμονής του καταναλωτή οι οποίες υπερισχύουν του επιλεγέντος δικαίου.

εντολών, πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 593/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη Ι).